

Nr 297.

Av herrar Johansson i Norrfors och Persson i Norrby, om utredning angående ändrade grunder för ersättning åt jordbrukare, som beröras av sjöregleringar i Norrlands inland, m. m.

Bebyggelsen i Norrlands inland har huvudsakligen följt ådalarna från kusten och uppåt mot fjällen. Inom de västligaste delarna av inlandet äro de bästa odlingsmarkerna att finna utefter de stora sjöarna, och där ligger också den tätaste bebyggelsen. Det är detta som orsakar, att bygderna drabbas så hårt av de omfattande sjöregleringar, som nu övergå Norrlands inland. Uppdämningarna, som beröra så gott som varje sjö av betydelse, medföra en stark utglesning av befolkning och bebyggelse. Verkningarna inskränka sig inte endast till de direkt berörda personerna utan bli kännbara för hela kommuner. Dessa få sitt skatteunderlag starkt minskat, och möjligheterna att bevara och förbättra skolor, post, telefon, butiker och vägar försämras i samma mån.

För att hålla kvar den bebyggelse, som är nödvändig för bl. a. skötseln av skogarna och avverkning av timmer och massaved för skogsindustriens behov, bör folkmängden i dessa områden hellre öka än minska. Detta är lika viktigt ur synpunkten att skapa trivsel i en bygd, så att människorna stanna kvar där. Om inga åtgärder vidtagas för att rädda de av sjöregleringarna drabbade bygderna, blir följderna utan varje spår av tvekan en mer eller mindre fullständig avfolkning. Det borde därför vara statsmakterna angeläget att söka hämma denna för dessa områden ruinerande utveckling.

Landet behöver elektrisk kraft för att tillgodose den ständigt stigande efterfrågan på elektrisk energi inom landet. Då möjligheter finnas att tillfredsställa behovet av elektrisk ström, måste dessa självfallet tillvaratagas. Skadeverkningarna av sjöregleringarna kunna emellertid elimineras utan större olägenheter. Fisket, som har stor betydelse inom berörda bygder, torde med god vilja kunna räddas genom förebyggande åtgärder och yngelinplantering.

Vad jordbruket beträffar, skulle med ändrad lagstiftning rörande ersättningen skadeverkningarna till största delen kunna bortfalla. Man har inom de bygder, som omfattas av vattenregleringarna, rätt allmänt kommit till den uppfattningen, att kontant ersättning för skadorna inte är den lyckligaste formen. Många tidigare jordbrukare från de av uppdamningarna översvämmade områdena flytta till andra orter. Men omskolningen tar avsevärd tid, och under tiden smälter snart det genom kontant ersättning erhållna beloppet samman. Många exempel visa, att de efter någon tid stå där

utan tillgångar. Andra ersättningsgrunder böra därför övervägas, enligt vad som i det följande framföres.

Sedan undersökningarna av ett sjösystem fortskridit så långt, att reglering av vattenavrinningen blivit beslutad, böra lantbruksnämnden och eventuellt länsbostadsnämnden inkopplas på det fortsatta arbetet. Deras deltagande i den vidare planläggningen bör taga sikte på att behålla befolkningen och bevara bebyggelsen inom området i fråga. Genom lantbruksnämndernas försorg böra odlingsmöjligheterna undersökas och, där tillgång till sådana finnas, ersättningsodlingar verkställas. Rationaliseringssträvandena ha här sin givna plats. Genom att utnyttja de moderna maskiner, som numera stå till förfogande, kunna ersättningsodlingar upptagas till överkomliga kostnader.

Lantbruksnämnderna böra sålunda övertaga den mark, som regleringsföretagen bliva skyldiga att inlösa, för att sedan skaffa ersättningsjord till fastighetsägarna. Man måste genom de markköp, som sålunda bli nödvändiga, söka få tillgång till slog. Efter flyttning till trakter, där odlingsmark finnes, borde man förse fastigheterna med både åkermark och tillräckligt med stödskog, så att därigenom bärkraftiga jordbruk skapas. Ett jordbruk i inlandet utan stödskog kan inte bli fullt bärigt då stödskogen utgör en av huvudförutsättningarna för lönsamhet.

I den mån lantbruksnämnderna inte svara även för flyttningen av gårdar och nybyggande, skulle länsbostadsnämnderna kunna få en betydelsefull uppgift i samband med sjöregleringarna. Vid så omfattande företag som sjöregleringar kunna sjöalfallet inte alla gårdar räddas. Men länsbostadsnämnderna skulle se till, att gårdarna så långt möjligt inte lades öde utan i stället flyttades, där utvecklingsmöjligheter och förutsättningar i övrigt finnas. Byggnadsbeståndet måste efter flyttningen givetvis få en högre standard enligt moderna krav. Det kan måhända bli dyrare än att lämna kontant ersättning, men denna modernisering överensstämmer med strävandena att förbättra bostadsbeståndet på landsbygden.

För finansieringen av här föreslagna åtgärder kunde till största delen användas de avsevärda belopp, som nu utbetalas kontant. De regleringsavgifter som utgå, skulle även kunna tagas i anspråk för att bekosta denna verksamhet. Dessa avgifter borde i stället för att fonderas eller användas för andra ändamål utgå just till den bygd, som utsättes för sjöregleringar. Billigare taxor för elektrisk ström och lämpligt avvägda subventioner böra också kunna komma i fråga för dessa områden.

Samma principer för ersättningens utbetalande borde i viss utsträckning kunna tillämpas, när det gäller ersättning för inköpta vattenfall. Härvid bör man dock tänka sig, att ersättningen vid köp av vattenrätt till cirka två tredjedelar erlägges i form av elektrisk energi eller in natura på annat sätt. Om så skedde, skulle kommande innehavare inte bli ägare till fastigheter, som stympats genom olämplig försäljning av till gården hörande värden. Man bör vidare komma ihåg att, när vattenrätten säljes, även fiskerätten övergår till den nye ägaren.

Här antydda åtgärder skulle i hög grad öka den allmänna trevnaden och kraftigt bidra till att utveckla bygden i stället för att ödelägga den. Då staten är starkt engagerad i sjöregleringsföretagen, synes staten ha vissa förpliktelser mot dessa bygders folk. Inkomsterna från de kraftvärden, som komma att frambringas för all framtid genom sjöregleringarna, äro så stora, att de engångskostnader, som nedläggas i här föreslagna syfte, äro av ringa betydelse.

Under åberopande av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående ändrade grunder för ersättning åt jordbrukare, som beröras av sjöregleringarna i Norrlands inland, samt vid försäljning av vattenrätter, så att förslag i ämnet måtte föreläggas nästa års riksdag.

Stockholm den 26 januari 1950.

J. H. Johansson

i Norrfors.

Per Persson

i Norrby.